

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПОДІЛ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ЯК ОЗНАКА ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

СУХОНОС Володимир Вікторович,
д.ю.н., доцент, професор кафедри державно-правових дисциплін ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України»

Однією з ознак правової держави, на думку багатьох вчених, є принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову [1, с. 154; 2, с. 208-209; 3, с. 125]. Здебільшого при цьому розуміють поділ саме державної влади. При цьому, якщо влада – це здатність і можливість суб'єкта влади нав'язувати свою волю об'єкту влади, то державна влада – це здатність і можливість держави нав'язувати свою волю об'єкту державної влади.

В Україні, згідно ч. І статті 6 Конституції, державна влада саме й «здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову» [4].

Витоки такого поділу влади слід шукати в першоджерелах класиків політичної філософії: Аристотеля, Дж. Лока, Ш. Л. Монтеск'є, І. Канта та ін. Зокрема видатний англійський філософ Джон Лок у своїй праці «Два трактати про врядування» одним з перших філософів епохи ранніх буржуазних революцій висунув ідею функціонального поділу влади на три гілки: законодавчу, виконавчу і федеративну: «Законодавча влада – це та влада, яка має право вказувати, як застосовувати силу спільнотворення для збереження спільноти і її членів. Але через те, що закони, які повинні постійно виконуватись, чинність яких має бути постійною, можуть створюватись за короткий час, то немає потреби, щоб законодавчий орган існував повсякчас, тоді, коли йому нічого робити... Але через те що закони, які створюються один раз і за короткий термін, мають постійну та незмінну силу і потребують неперервного виконання або нагляду за цим виконанням,

необхідно, щоб завжди існувала влада, яка б наглядала за виконанням створених і чинних законів. З цієї причини законодавчу і виконавчу влади часто доводиться розділяти» [5, с. 207]. Що ж до федеративної влади, то під нею філософ розумів використання «права війни та миру» [5, с. 208].

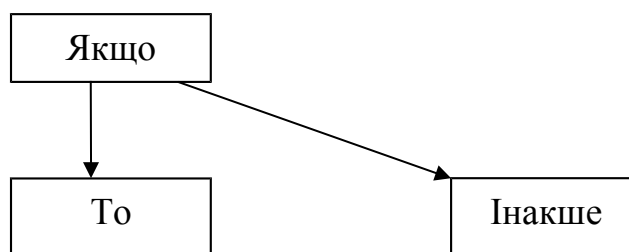
Ще далі у цьому плані пішов видатний французький мислитель Шарль Луї Монтеск'є. Так, у своєму трактаті «Про дух законів», філософ пише: «Щоб не було можливості зловживати владою, необхідним є такий стан речей, за якого різні влади могли б взаємно стримувати одна одну... У кожній державі є три види влади: влада законодавча, влада виконавча, що відає питаннями міжнародного права, і влада виконавча, що відає питаннями права громадянського. В силу першої влади державець або установа створює закони, постійні чи тимчасові, та відмінняє або ж виправляє існуючі закони. В силу другої влади він оголошує війну або укладає мир, надсилає чи приймає послів, забезпечує безпеку, запобігає нашествиям. В силу третьої влади він карає злочини та вирішує зіткнення приватних осіб. Останню владу можна назвати судовою, а другу – просто виконавчою владою держави» [6, с. 289-290]. Як ми бачимо, філософ жодним чином не виділяв суди в якості окремої гілки влади: з його точки зору судова влада – це та частина виконавчої влади, що відає питаннями громадянського права, себто внутрішньої політики, тоді як виконавча влада є тією частиною виконавчої влади, що відає питаннями міжнародного права, тобто зовнішньої політики. Фактично, в цьому Монтеск'є перекликається із Локом: вони обидва виділяли законодавчу владу. Щодо виконавчої влади, то виконавча влада Монтеск'є – це федеративна влада Лока, а виконавча влада Лока – це судова влада Монтеск'є.

Не можна також не згадати, що в українській політичній філософії також висловлювалися ідеї щодо поділу влади. Так, в знаменитій «Конституції Пилипа Орлика» закріплювалося: «Цій Генеральній Старшині, Полковникам і Генеральним радникам належить давати поради теперішньому ясновельможному Гетьману та його наступникам про

цілісність батьківщини, про її загальне благо й про всі публічні справи. Без їхнього попереднього рішення і згоди, на власний розсуд (гетьмана) нічого не повинне ні починатися, ні вирішуватися, ні здійснюватися» [7, с. 18]. Фактично, означене положення надавало Генеральній Раді впливати на публічні справи. Внаслідок же того, що цей орган мав суто представницький характер, можна припустити, що він, врешті-решт, міг би перетворитися на своєрідний парламент, хоча на момент свого укладення «Пакти й конституції законів і вольностей Війська Запорозького» жодним чином не містили положень, які б надавали право Генеральній Раді видавати закони. Водночас, в «конституції» передбачалося: «Якщо ж однак, поза цими вищеназваними Генеральними радами з наперед визначеним терміном проведення виникне потреба у вирішенні, зміні чи виконанні якихось невідкладних справ, тоді Ясновельможний Гетьман наділяється певною свободою влади і впливу, щоб вирішувати такі справи за порадою Генеральної Старшини» [7, с. 19]. Щодо питань правосуддя, то в «конституції» закріплювалося наступне: «Якщо хтось із Старшини, Полковників, Генеральних Радників, знатних козаків та всіх інших урядників, а також із рядових козаків учинить злочин, що шкодить Гетьманській честі, виявившись винним через нечестивий умисел або випадково, у такому разі подібних винуватців (злочину) не повинен карати сам Ясновельможний Гетьман із власної ініціативи і помсти, але таке правопорушення – і умисне, й випадкове – має підлягати (розгляду) Генерального Суду, який повинен винести рішення не поблажливе й не лицемірне, а таке, якому кожен мусить підкорятися, як переможений законом» [7, с. 20-21]. Таким чином, як ми бачимо, у Пилипа Орлика функціональний поділ влади повністю поглинався структурним, який зберігся й до наших днів. Водночас, функціональний поділ влади недооцінюється.

Так, Конституція України, як вже зазначалося вище, передбачає функціональний поділ державної влади на три гілки – законодавчу,

виконавчу і судову. Такий поділ є достатньо логічним у контексті інформатики, адже його можна уявити у вигляді алгоритму:

При цьому, положення «якщо» встановлюється законодавчою владою, «то» – виконавчою, «інакше» – судовою: «якщо» законодавча влада встановила певні правила, «то» їх потрібно виконувати, «інакше» порушника буде покарано судом.

За такого поділу не існує особливої потреби в доповненні «класичної тріади» якимись іншими гілками державної влади, наприклад, контрольною, на чому свого часу наголошували окремі науковці та політичні діячі [8, с. 9]. Однак, внаслідок того, що функціональний поділ державної влади в Конституції України було доповнено структурним, виникли численні проблеми із встановленням місця того чи іншого органу в системі органів державної влади. Саме так, поряд із «класичною тріадою», виникли додаткові гілки влади, що порушило реалізацію самого принципу поділу влади як однієї з ознак правової держави.

Список використаних джерел:

1. Скакун О. Ф. Теория государства и права : [учебник] / Скакун О. Ф. – Харьков : Консум, Ун-т внутренних дел, 2000. – 704 с.
2. Мухаев Р. Т. Теория государства и права : [учебник для вузов] / Мухаев Р. Т. – М. : ПРИОР, 2001. – 464 с.
3. Сиренко В. Ф. Государство: демократическое, правовое, социальное (Очерки. Дискуссионные вопросы) / В. Ф. Сиренко. – К. : Институт государства и права им. В. М. Корецкого НАН Украины, 2013. – 340 с.
4. Конституція України : за станом на 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

5. Лок Джон. Два трактати про врядування / Джон Лок ; [пер. з англ. О. Терех, Р. Димирець]. – К. : Основи, 2001. – 265 с.
6. Монтескье Ш. Л. О духе законов / Ш. Л. Монтескье // Монтескье Ш. Л. Избранные произведения / [пер. с франц. ; ред. М. П. Баскин]. – М. : Ин-т философии АН СССР, 1955. – С. 159–730.
7. Пакти й конституції законів та вольностей війська Запорізького між ясновельможним паном Пилипом Орликом, новообраним Гетьманом Війська Запорізького, та між старшиною, полковниками, а також названим Військом Запорізьким, прийняті публічною ухвалою обох сторін і підтвержені на вільних виборах встановленою присягою названим ясновельможним гетьманом, року Божого 1710, квітня 5, при Бандерах // Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність / [упоряд. І. О. Кресіна ; ред. Ю. С. Шемшученко]. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – С. 8–30.
8. Малишко М. І. Конституція Української Народної Республіки (України – Україні – Русинії). Альтернативний і перспективний народний варіант: Проект / Малишко М. І. – К. : Інститут правознавства УАН, 2003. – 24 с.